

INTELLIGENTIE-ONDERZOEK MET DE WISC-RN- en de WAIS-III NL/V-TEST

Jos Haartmans

Over wat intelligentie is zijn de psychologen het sinds het bestaan van de in 1905 door de Fransman Binet ontwikkelde eerste intelligentietest (nog steeds) niet eens. Er is geen algemeen aanvaarde definitie van het construct “Intelligentie”.

Velen sluiten zich aan bij de omschrijving van Wechsler. Hij omschrijft intelligentie als een capaciteit van een hogere orde, waardoor iemand in staat is doelgericht te handelen, waarbij sprake is van een zekere mate van bewustzijn, inzicht en redeneren.

Intelligentie manifesteert zich in uiteenlopend gedrag van leren rekenen en lezen, schaken, analyseren van problemen tot en met het opbouwen van een succesvolle carrière. Wechsler heeft zijn opvatting over intelligentie nooit formeel gespecificeerd in een structureel model. De enige structuur die hij hanteert ligt op schaalniveau. Het totale IQ is de combinatie van het verbale IQ en het performale IQ, die op hun beurt weer een optelsom zijn van (twaalf) subtestscores.

Een totaal IQ geeft een valide inschatting van algemene intelligentie. Deze score is echter geen absolute maar een relatieve maat. Hij geeft op globale wijze aan wat de prestatie van een kind is in vergelijking met leeftijdgenoten. De test als geheel blijft een beperkte selectie van gedrag. Ondanks dat er verbanden zijn aangetoond met schoolprestaties mag het IQ zeer zeker niet de enige maat zijn op grond waarvan beslissingen genomen worden. Uit een IQ kan men bijvoorbeeld niet aflezen met welk soort leertaken een leerling meer of minder moeite heeft terwijl deze informatie heel belangrijk is voor het begrijpen van de ondervonden moeilijkheden bij leertaken. Door een onderlinge vergelijking van de uitslagen op de subtest (profielanalyse) ontstaat er wel een beeld.

DE WECHSLER TESTEN :

Bekende intelligentietesten die het algemeen intelligentieniveau meten zijn de Wechsler-testen: de Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence (WPPSI), de Wechsler Intelligence Scale for Children (WISC) en de Wechsler Adult Intelligence Scale (WAIS). Met name de WISC-RN is een veel gebruikte intelligentietest.

De WPPSI-R 1981, een Vlaamse aanpassing door Stinissen en Vandersteene van de WPPSI van D. Wechsler van 1967, heeft als meetpretentie de intelligentie van kinderen van 4 tot 6,5 jaar. In 1997 is de WPPSI-R aangepast door Vandersteene en Bos. De meetpretentie betreft de intelligentie van kinderen in de leeftijd van 4 tot 7,5 jaar. Deze versie is geactualiseerd. Het materiaal is kindvriendelijker geworden. Daarnaast is er een nieuwe subtest, Figuur Leggen, in de test opgenomen.

De WISC-RN 1986, een bewerking van de WISC-R uit 1974 van D. Wechsler, heeft als meetpretentie het algemeen intelligentieniveau van kinderen van 6 tot en met 16 jaar. De WAIS dateert uit 1955. Deze Wechsler-test is in 1969 bewerkt voor Nederland en Nederlands-talig België. In 1997 is in de Verenigde Staten de nieuwste versie van deze test, de WAIS-III verschenen. Sindsdien heeft bij Swets Test Publishers een uitgebreid onderzoek plaatsgevonden om de WAIS-III ook voor Nederland en Vlaanderen te ontwikkelen. Dit heeft geresulteerd in de WAIS-III NL/V, die sinds kort (2001) op de markt is. De WAIS-III NL/V heeft evenals de WISC-RN als meetpretentie het algemeen intelligentieniveau maar de leeftijdscategorie ligt anders, namelijk 15 tot 85 jaar. De essentiële kenmerken van de voorgangers van deze test zijn behouden gebleven, echter de test bevat nieuwe normen. Deze zijn gebaseerd op een steekproef (N = 745) van Vlamingen en Nederlanders met opleidingsniveaus van basisschool tot universiteit. Ook zijn het testmateriaal, de testinhoud en de afnameprocedure aangepast aan deze tijd. Ten opzichte van de vorige versie van de WAIS zijn er inhoudelijk een aantal nieuwe subschalen toegevoegd: Matrix Redeneren, Cijfers en Letters Nazeggen, Symbool Zoeken en de subschaal Symbool Substitutie is uitgebreid met twee optionele onderdelen. Het aantal samenvattende scores is uitgebreid. Naast de gebruikelijke IQ-scores kan men bij de WAIS-III-NL/V ook vier Index-Scores berekenen: Verbaal Begrip (VBI), Perceptuele Organisatie (POI), Verwerkingssnelheid (Vsl) en Werkgeheugen (Wgl).

De COTAN

De COTAN, de Commissie Test Aangelegenheden Nederland, beoordeelt testen. Het volgende overzicht laat de kwalificaties van de Wechsler-testen zien. De WAIS-III-NL/V is nog niet beoordeeld door de COTAN.

COTAN-criteria 2000	WPPSI-R 1997	WISC-RN 1986	WAIS 1969
Uitgangspunten Testconstructie	Onvoldoende	Goed	Onvoldoende
Kwaliteit Testmateriaal	Goed	Goed	Goed
Kwaliteit Handleiding	Voldoende	Goed	Voldoende
Normen	Onvoldoende	Goed	Goed
Betrouwbaarheid	Onvoldoende	Voldoende	Goed
Begripsvaliditeit	Voldoende	Voldoende	Onvoldoende
Criteriumvaliditeit	Onvoldoende	Onvoldoende	Onvoldoende

De COTAN hanteert drie beoordelingsnormen: onvoldoende, voldoende en goed. Een onvoldoende kan op twee manieren tot stand komen. Of de gevraagde informatie is afwezig (bijvoorbeeld door het ontbreken van onderzoeksgegevens) of de kwaliteit van de aanwezige informatie wordt negatief beoordeeld. Een onvoldoende wil niet zeggen dat het instrument onbruikbaar is. Deze onvoldoende kan bijvoorbeeld gegeven worden omdat de representativiteit van de normgroep tekort schiet. De betrouwbaarheid van een test wordt onvoldoende beoordeeld indien deze lager dan .80 is. Van een testgebruiker wordt in het algemeen verwacht dat deze met de in absolute termen gegeven beoordelingen op een juiste wijze kan omgaan. Een 'onvoldoende' heeft voor een deskundige diagnosticus de functie van waarschuwingssignaal "Wees voorzichtig". Voor de minder deskundige diagnosticus betekent dit, met name als er meerdere onvoldoendes in de beoordeling gegeven zijn "Gebruik deze test liever niet".

De COTAN is van mening dat voor normen van tests waarmee gedurende 15 jaar geen hernormerings- of ijkingsonderzoek heeft plaatsgevonden de kwalificatie "verouderde normen" van toepassing zijn. Bij 20 jaar is de kwalificatie "Wegens veroudering in principe niet meer bruikbaar" van toepassing.

DE WISC-RN:

De WISC-RN bestaat uit twaalf subtests. Deze zijn:

1. Informatie (I): vragen naar algemene kennis en feiten;
2. Onvolledige Tekeningen (OT): tekeningen van voorwerpen waaraan een detail ontbreekt;
3. Overeenkomsten (O): woordparen waarvan de overeenkomst aangegeven moet worden;
4. Plaatjes Ordenen (PO): aangeboden plaatjes moeten in de juiste volgorde gelegd worden;
5. Rekenopgaven (R): mondelinge redactiesommen die uit het hoofd uitgerekend moeten worden;
6. Blokpatronen (PB): plaatjes bestaande uit rode en witte patronen moeten nagelegd worden.
7. Woordenschat (W): de betekenis van woorden moet aangegeven worden;
8. Figuur Leggen (FL): legpuzzels moeten in elkaar gelegd worden;
9. Begrijpen (B): sociale situatie-vragen moeten beantwoord worden;
10. Substitutie (SU): cijfers moeten volgens een voorbeeld aan een bepaald symbool gekoppeld worden;
11. Cijferreeksen (C): een steeds groter wordende cijferreeks moet worden nagezegd, in dezelfde en omgekeerde volgorde;
12. Doolhoven (D): In een doolhof moet de weg (met een potlood) naar buiten aangegeven worden.

Deze twaalf subtesten worden verdeeld in een verbale (de subtests met een oneven nummer) en een performale (de subtests met een even nummer) schaal. De resultaten, ookwel de ruwe subtestscores genoemd, worden omgezet in genormaliseerde standaardcores. Het gemiddelde van deze standaardcores is 10. De standaarddeviatie is

3. De variatiebreedte loopt van 3 standaarddeviaties onder het gemiddelde tot 3 standaarddeviaties erboven.

De standaardscores van de een verbale en van de performale subtests worden afzonderlijk opgeteld. De som van zes verbale standaardscores - V6 – noteert men in het daartoe bestemde vakje en het gemiddelde van deze zes standaardscores in het vakje daaronder. Dit is ook het geval bij de zes performale standaardscores. De vakjes waarbij V5 of P5 (of met een streepje boven de V of de P; dit voor het gemiddelde aan te geven) zijn gereserveerd voor het geval dat de subtest Cijferreeksen respectievelijk Substitutie niet meegerekend worden in de totalen; omdat deze subtest niet afgenomen zijn, bijvoorbeeld doordat er bij het kind sprake is van een speciale handicap of doordat de score op de subtest onbetrouwbaar is door fouten in de afname. In een aantal gevallen is het dan mogelijk om een schatting te maken van de standaardscore op de uitgevallen subtests. Dit noemen we extrapolatie. Het komt erop neer dat de prestatie op de uitgevallen subtests gelijkgesteld wordt aan het gemiddelde van de standaardscore. Voorwaarde is dat er een bepaald minimum aan geobserveerde standaardscores beschikbaar zijn. Dit minimum bedraagt vier uit een bepaalde samenstelling. Daarna wordt bekeken of het verschil tussen beiden statistisch significant is. Bij een verschil van 12 punten of meer mag de conclusie worden getrokken dat de kans dat dit verschil ontstaan is als gevolg van toevallige factoren maximaal 5% is. Als het verschil 16 punten of meer is is het significantieniveau 1%.

Dan de vraag “Hoe betrouwbaar is een IQ-score?”. Binnen psychologisch onderzoek kan de onderzoeker grenzen aangeven. Welke grenzen, ook wel intervallen genoemd, is afhankelijk van het risico dat de onderzoeker bereid is te nemen. De keuze die de onderzoeker gemaakt heeft geeft deze aan door omcirkeling en door invullen van 90 of 95 achter de p .

SCORE-OVERZICHT WISC-RN

Op het scoreoverzichtformulier van de WISC-RN staan subtests gegroepeerd in een aantal combinaties.

Omdat er geen eenduidigheid bestaat over de definitie van intelligentie kan factoranalyse meer gewenste resultaten opleveren. Met betrekking tot de WISC-RN-intelligentiestructuur zijn er verschillende analyses gemaakt, zowel analyses vanuit het totaal IQ maar ook analyses van uit het verbaal IQ en vanuit het performaal IQ. Twee bekende analyses van het totaal IQ zijn de Kaufman-analyse en de Bannatyne-analyse.

DE KAUFMAN-ANALYSE:

Kaufman heeft een hoofdfactorenanalyse gemaakt. Hij onderscheidt een drietal factoren. De eerste is voornamelijk semantisch van aard. De tweede is vooral visueel-ruimtelijk bepaald en de derde doet met name een beroep op het geheugen voor symbolische inhoud. De drie factoren zijn:

1. Verbaal Begrip (Verbal Comprehension):

- * Informatie
- * Overeenkomsten
- * Woordenschat
- * Begrijpen

2. Perceptuele Organisatie (Perceptual Organisation):

- * Onvolledige Tekeningen
- * Plaatjes Ordenen
- * Blokpatronen
- * Figuur Leggen
- * Doolhoven

3. Vrijheid van Afleidbaarheid (Freedom from Distractibility):

- * Rekenen
- * Cijferreeksen
- * Substitutie

DE BANNATYNE-ANALYSE:

Bannatyne heeft na analyse van subtests een hergroepering voorgesteld. Hij onderscheidt vier factoren:

1. De begripsfactor (Conceptualizing ability) :

- * Overeenkomsten
- * Woordenschat
- * Begrijpen

2. De ruimtelijk-analytische factor (Spatial Ability):

- * Onvolledige Tekeningen
- * Blokpatronen
- * Figuur Leggen

3. De concentratie- of sequentieerfactor (Sequencing Ability):

- * Rekenopgaven
- * Substitutie
- * Cijferreeksen

4. De verworvenkennisfactor:

- * Informatie
- * Rekenopgaven
- * Woordenschat

Analyses van het verbaal IQ kunnen bijvoorbeeld vanuit het geheugenmodel en het psycholinguïstisch model gemaakt worden. Het geheugenmodel onderscheidt redeneergeheugen en repeteergeheugen.

Het redeneergeheugen zorgt er voor dat er oude leerelementen aan nieuwe situaties toegevoegd worden. Het repeteergeheugen zorgt er voor dat opgeslagen informatie weer boven gehaald kan worden.

Binnen het psycholinguïstisch model onderscheiden we een lange stimulus, een korte stimulus, veel expressie en weinig expressie. Een lange stimulus houdt in dat er een antwoord op een lange en nogal moeilijke vraagstelling gegeven moet worden. Een korte stimulus betekent dat er een antwoord gegeven moet worden op een korte vraagstelling. Veel expressie betekent dat het antwoord bestaat uit een sterk verbaal grammaticale structuur, terwijl weinig expressie inhoudt dat slechts een kort antwoord, of zelf een antwoord in de vorm van een enkel woord gegeven moet worden.

ANALYSE VAN HET VERBAAL IQ

GEHEUGENMODEL:

- Redeneergeheugen: Overeenkomsten, Rekenen en Begrijpen.
- Repeteergeheugen: Informatie, Woordenschat en Cijferreeksen.

PSYCHOLINGUISTISCH MODEL:

- Lange stimulus: Informatie, Rekenen en begrijpen.
- Korte stimulus: Overeenkomsten, Woordenschat en Cijferreeksen.
- Veel expressie: Overeenkomsten, Woordenschat en Begrijpen.
- Weinig expressie: Informatie, Rekenen en Cijferreeksen.

Analyses vanuit het perfoormaal IQ kunnen bijvoorbeeld vanuit het neurologisch model, het visueel-motorisch model en het stimulus-respons-model gemaakt worden.

Het neurologisch model onderscheidt simultane informatieverwerking, successieve informatieverwerking, rechter hemisfeerproces en linker-rechter cognitieve integratie. Simultane informatie-verwerking betekent het verwerken van informatie op motorisch niveau.

Successieve informatie-verwerking houdt in het stap voor stap verwerken van informatie. Het rechter hemisfeer-proces richt zich op de cognitieve verwerking van non-verbale en visueel-motorische prikkels. Linker-rechter cognitieve integratie betreft integratie van enerzijds verbale en anderzijds non-verbale en visueel-motorische prikkels.

Het visueel-motorisch model onderscheidt visuele organisatie en visueel-motorische coordinatie.

Het stimulus-respons model onderscheidt betekenisvolle prikkels (concrete) en abstracte (niet concrete) prikkels.

ANALYSE VAN HET PERFORMAAL IQ

NEUROLOGISCH MODEL:

- Simultane informatie-verwerking: Onvolledige Tekeningen, Blokpatronen en Figuur Leggen.
- Successieve informatie-verwerking: Plaatjes Ordenen, Substitutie en Doolhoven.
- Rechter Hemisfeer-functie: Onvolledige Tekeningen en Figuur leggen.
- Linker-Rechter-Cognitieve Integratie: Plaatjes ordenen, Blokpatronen, Substitutie en Doolhoven.

VISUEEL -MOTORISCH MODEL:

- Visuele organisatie: Onvolledige Tekeningen en Plaatjes Ordenen.
- Visueel-motorische coordinatie: Blokpatronen, Figuur Leggen, Substitutie en Doolhoven.

STIMULUS-RESPONS MODEL:

- Betekenisvolle stimuli: Onvolledige Tekeningen, Plaatjes Ordenen en Figuur Leggen.
- Abstracte stimuli: Blokpatronen en Substitutie.

DE WAIS-III-NL/V:

De WAIS-III-NL/V bestaat uit veertien subtests: elf subtests uit de oude Nederlandse WAIS en drie nieuwe subtests, namelijk Matrix Redeneren, Symbool Zoeken en Cijfers en Letters Nazeggen. De subtests zijn, net als bij de WISC-RN, te groeperen in een verbaal en een performaal gedeelte. Onderstaand schema geeft de groepering weer.

VERBAAL	PERFORMAAL
Woordenschat	Onvolledige tekeningen
Overeenkomsten	Symbool substitutie – Coderen
Rekenen	Blokpatronen
Cijferreeksen	Matrix Redeneren
Informatie	Plaatjes Ordenen
Begrijpen	Symbool zoeken
Cijfers en Letters Nazeggen	Figuurleggen

De subtest Symbool Zoeken is een vervangende subtests voor IQ-scores voor Symbool Substitutie – Coderen als dit onderdeel mislukt is. Cijfers en Letters Nazeggen is een vervangende subtest voor IQ-scores voor Cijferreeksen als dit onderdeel mislukt is. Figuur Leggen is een optionele subtest welke alle performale subtests kan vervangen voor personen tussen de 16 en 74 jaar.

Naast het verbaal IQ, performaal IQ en het totaal IQ voorziet de WAIS-III-NL/V tevens in vier Index-scores. Onderstaand schema geeft deze weer.

Verbaal Begrip	Perceptuele Organisatie	Werkgeheugen	Verwerkings-Snelheid
Woordenschat	Onvolledige Tekeningen	Rekenen	Symbool Substitutie Coderen
Overeenkomsten	Blokpatronen	Cijferreeksen	Symbool Zoeken
Informatie	Matrix Redeneren	Cijfers en letters Nazeggen	

Bij de WAIS-III-NL/V is het mogelijk –door toevoeging van eenvoudigere items, zogenaamde ondergrensitems– de ondergrens van een subschaal te verlagen.

INTELLIGENTIE-STRUCTUREN:

Wanneer we in zijn totaliteit naar de WISC-RN en WAIS-III-NL/V-analyse kijken kunnen we samenvattend stellen dat – in grote lijnen - de meest belangrijke intelligentiestructuren de volgende zijn:

Verbaal begrip:

- * Overeenkomsten
- * Woordenschat
- * Begrijpen
- * Informatie

Verbale factor:

- * Informatie
- * Woordenschat
- * Begrijpen

Ruimtelijk Inzicht:

- * Onvolledige tekeningen
- * Blokpatronen
- * Figuur leggen
- * Matrix redeneren

Sequentieren:

- * Cijferreeksen
- * Plaatjes ordenen
- * Substitutie
- * Symbool substitutie - Coderen
- * Cijfers en letters nazeggen

Concentratie:

- * Rekenen
- * Cijferreeksen
- * Substitutie
- * Symbool substitutie - Coderen
- * Cijfers en letters nazeggen

Verworven Kennis:

- * Informatie
- * Rekenen
- * Woordenschat

Organisatie van de waarneming:

- * Blokpatronen
- * Figuur leggen
- * Matrix redeneren

(Werk)geheugen:

- * Informatie
- * Rekenen
- * Cijferreeksen
- * Onvolledige tekeningen
- * Cijfers en letters nazeggen

Kortdurend Geheugen:

- * Cijferreeksen
- * Substitutie
- * Symbool substitutie - Coderen

Detailwaarneming:

- * Onvolledige Tekeningen

Verwerkingssnelheid:

- * Substitutie
- * Symbool substitutie - Coderen
- * Symbool zoeken

Generaliseercapaciteit:

- * Overeenkomsten

LEERSTOORNISSEN:

Intelligentie-onderzoek gevolgd door nadere analyse draagt bij aan het kunnen bepalen van leerstoornissen. Onderstaand overzicht geeft een aantal indicaties weer.

Algemene leerstoornis:

- * Ruimtelijk Inzicht > Verbaal Begrip > Concentratie

Neurologische Dyslexie:

- * Verbaal IQ > Performaal IQ
- * Begripsvorming > Ruimtelijk Inzicht

Genetische Dyslexie:

- * Performaal IQ > Verbaal IQ
- * Ruimtelijk Inzicht > Begripsvorming > Concentratie

Dyscalculie:

- * Ruimtelijk Inzicht > Sequentiering > Concentratie

Het RISC-Profiel:

Veel dyslectische personen tonen in hun profiel regelmatig uitval op de subtests Rekenopgaven (R) , Informatie (I) , Substitutie (S) en Cijferreeksen (C). Dit profiel noemen we ook wel het RISC-Profiel. Het gaat dus om een specifiek patroon, namelijk een patroon wat een sterk beroep doet op geheugen. Gemiddeld zijn de standaardscores op deze subtests vier punten lager dan het gemiddelde van alle subtests. Het RISC-profiel wordt ook wel aangeduid met ACID-profiel : Arithmetic (A: rekenen), Coding (C: substitutie), Information (I: informatie) en Digit Span (D: substitutie).

TOT SLOT

Aan het eind van dit artikel ga ik in een drietal paragrafen over afname, rapportage en registratie in op persoonlijke bevindingen gedurende ruim 15 jaar full-time ervaring binnen nascholing en diagnostiek en behandeling. Daarbij is het niet de bedoeling onderstaande opmerkingen naar de totale situatie van onderwijs, onderzoeksinstellingen, onderwijsbegeleidingsdiensten en particuliere praktijken te generaliseren.

AFNAME:

In het kader van advisering wordt vaak en veel intelligentie-onderzoek verricht. Dit gebeurt individueel maar ook groepsgewijs. Het komt voor dat bij individueel intelligentie-onderzoek leerlingen getest worden door psychologisch testassistenten en dat de gegevens geïnterpreteerd worden door de diagnosticus. Het komt ook voor dat de diagnosticus zelf de leerling test.

Testen worden volledig maar ook verkort afgenomen. In het geval van dit laatste spelen vaak tijd en kosten een belangrijke rol.

Op veel (speciale) scholen voor Primair Onderwijs worden in de hoogste klas groepsgewijze intelligentietesten afgenomen. Ook op scholen voor Voortgezet Onderwijs zien we een veelvuldige afname van een groepsgewijze intelligentietest als intake. Gecompleteerd met een afname van de A-versie van de SchoolVragenLijst en/of een Prestatie Motivatie Test voor kinderen, een of enkele dicteetjes en een rekentoets moet de toelating en/of afwijzing van de leerling plausibel gemaakt worden. Het is welhaast altijd

het geval dat de gegevens met behulp van een computer verwerkt worden. Het is al vaker geconstateerd dat bijvoorbeeld een Tempo Test Rekenen als volwaardig rekenonderzoek gehanteerd wordt. Dit is echter niet zo. Deze toets geeft een beeld van de automatisering van optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen. De leerling rekent 5 keer 1 minuut door te trachten 5 kolommen met 40 sommen in de maximaal voorgeschreven tijd te maken. Ook wordt frequent geconstateerd dat een zeer beperkt (vaak zelf gemaakt) dicteetje als spellingonderzoek gepresenteerd wordt.

In deze procedures komt het voor dat leerkrachten en loopbaanadviseurs allerlei soorten testen afnemen. Dat is discutabel want het is echt niet zo dat iedereen alles mag testen en interpreteren.

Om wat meer helderheid te krijgen op wat wel en niet mag zijn er standaarden en wetten. Het Nederlands Instituut voor Psychologen (NIP) heeft in 2000 een Algemene Standaard Testgebruik uitgegeven. Deze Standaard geeft informatie over gebruikers, eisen en voorbeelden van instrumenten weer.

Gebruikers	Kwalificatie eisen	Voorbeelden van instrumenten
Psychologen en (ortho)pedagogen met doctoraal examen <i>met</i> diagnostiek-aantekening of anderen daarmee gelijk te stellen niveau, bijv. registratie klinisch psycholoog.	Vereist is inzicht in theorievorming en research m.b.t. het beoogde instrument en in de psychometrie.	Persoonlijkheidstests Persoonlijkheidsvragenlijsten Persoonlijkheidsschalen Individuele en groepsgewijze Intelligentietesten Selectietoetsen Projectiemateriaal
Psychologen, (ortho)pedagogen en andere Sociale wetenschappers met doctoraal examen maar <i>zonder</i> diagnostiek-aantekening. HBO-ers die beroepsmatig betrokken zijn bij het menselijk functioneren van personen , bijv. AMA-afgestudeerden, artsen, logopedisten, leerkrachten, verplegers en personeelwetenschappers.	Vereist is inzicht in de onderzoeksmethoden o.m. door goede bestudering van de handleiding. Via de opleiding is kennis aanwezig met betrekking tot de meetpretentie van het instrument. Interpretatie moet mogelijk zijn o.g.v. de aanwijzingen in de handleiding. Iemand kan via een cursus licentiehouders worden om een bepaald instrument af te mogen nemen.	Observatieschalen Interessevragenlijsten Schooltoetsen Schoolvorderingentoetsen Screeningsinstrumenten Evaluatieschalen Medische lijsten Logopedische instrumenten Functie-analyse-instrumenten

Het Koninklijk Besluit van 17 maart 1998, nummer 97.003268, houdende regels inzake de opleiding tot en de deskundigheid van de gezondheidszorgpsycholoog vermeldt een aantal artikelen. In artikel 11 staat dat de GZ-Psycholoog geschoold is m.b.t. de diagnostiek van het gehele psychologisch domein. Hij gebruikt daarvoor o.a. de methoden van tests, observatie en interview. Het repertoire van behandelingsmethoden is breed en divers. Hiertoe worden gerekend: advisering, begeleiding, directieve therapie, gesprekstherapie, spelbegeleiding, systeembegeleiding, mediatietherapie, vaardigheidstrainingen e.a. Tot de opleiding tot GZ-Psycholoog worden slechts de bezitters van een doctoraal diploma psychologie, pedagogische wetenschappen of gezondheidswetenschappen met als afstudeerrichting geestelijke gezondheidskunde toegelaten. Daarnaast is er een waslijst van aanvullende eisen, waaronder 810 uren theoretisch en praktisch onderwijs dat zich in elk geval richt op psychodiagnostiek, indicatiestelling en toepassing van behandelingsmethodieken t.a.v. kinderen en jeugdigen en volwassenen en ouderen en 2790 uur opgedane werkervaring.

RAPPORTAGE:

Over de kwaliteit van de testrapportages kan in het algemeen gesteld worden dat deze erg kunnen verschillen van diagnosticus tot diagnosticus. Er zijn enerzijds (veel) psychologen en orthopedagogen die heel vaag blijven en zich beperken tot het vermelden van bijvoorbeeld een intelligentie van het kind die op laag gemiddeld begaafd niveau ligt en anderzijds zijn er diagnostici die de naast de IQ's ook standaardscores vermelden en een

gedegen stuk analyse rapporteren. De algemene indruk is echter dat de meesten wat vager blijven. De volgende motieven kunnen opgevoerd worden:

- Niet te veel in de eigen (inhoudelijke) keuen laten kijken;
- Tijdgebrek om inhoudelijk diep te gaan (schooldiagnostiek mag in de regel niet te duur zijn);
- Onvoldoende inhoudelijke kennis en vaardigheid met betrekking tot het maken van analyses (Ook de diagnosticus moet zijn/haar vakkennis op niveau houden!);
- Een combinatie van deze motieven.

Daarnaast verschillen rapportages van eenvoudig en helder taalgebruik tot en met zeer gecompliceerde vakterminologie die door leerkrachten niet begrepen wordt. Een diagnosticus die moeilijk rapporteert loopt daarmee de kans dat zijn verslagen niet of nauwelijks gelezen worden.

Ook voor de rapportage van een diagnosticus zijn er bepaalde richtlijnen. Het NIP noemt de volgende onderdelen:

1. Onderzoeksdatum, naam, sexe en geboortedatum client;
2. Herkomst en beschrijving van de vraagstelling (opdracht);
3. Verloop van het onderzoek;
4. Gebruikte psychodiagnostische instrumenten;
5. Anamnese/Intake gegevens;
6. Onderzoekresultaten;
7. Samenvatting;
8. Conclusie en advies;
9. Geldigheidsduur van het rapport (2 jaar);
10. Ondertekening door onderzoeker onder wiens verantwoordelijkheid het onderzoek plaatsvond.
11. Bewaartermijn van de testgegevens en het psychologisch rapport.

REGISTRATIE:

In de wereld van diagnostici zijn registraties gebruikelijk. In Nederland zijn twee beroepsverenigingen, het NIP en de NVO. Beiden hanteren eigen registratiesystemen. Het is goed de lezer erop te attenderen dat een lidmaatschap automatisch leidt tot de titel 'Psycholoog NIP' en 'Orthopedagoog NVO'. Daarnaast hebben beide organisaties een aantal kwalificaties.

Als het gaat om vermelding van kwalificaties cq. registraties zien we een aantal varianten:

- Diagnosticici die alleen de discipline vermelden ('Psycholoog' en 'Orthopedagoog');
- Diagnosticici die de beroepstitel vermelden ('Psycholoog-NIP' en 'Orthopedagoog NVO');
- Diagnosticici die de GZ-registratie hebben ('GZ-Psycholoog');
- Diagnosticici die de GZ-registratie hebben en tevens een specialisatie hebben ('GZ-Psycholoog-Klinisch Psycholoog');
- Diagnosticici die –ongeacht het verhaal registratie- verschillende 'titels' hanteren. Dit is dan sterk afhankelijk van het soort onderzoek dat verricht is. De ene keer noemen ze zich 'neuropsycholoog', de andere keer 'NLD-expert', weer een andere keer orthopedagoog en weer een andere keer 'psychodiagnosticus-psychopatholoog' enzovoorts.' Het betreft hier een groep diagnostici die menen van alle markten thuis te zijn en zichzelf verbaal promoveren tot een scala van specialismen.

Voor ouders en leerkrachten is deze situatie niet bepaald helder. Het BIG-register is alleen maar ter inzage voor zeer speciale doeleinden. De NIP-geregistreerden staan allemaal vermeld in een in de handel verkrijgbaar 'Psychologenadresboek'. Een tekensysteem geeft de specialisaties aan.

Dan zou men welhaast denken dat een registratie een garantie voor specialisme is. In feite zou dat wel zo moeten zijn. Er is echter een verschil tussen theorie en praktijk. De praktijk van alledag toont overduidelijk aan dat de kwaliteit van diagnostisch onderzoek te wensen overlaat. Redenen daarvoor zijn beperkt budget cq. tijd, onvoldoende bijgeschoold, eenzijdige ervaring, verkeerd gebruik testen, verkorte testen, verouderde testen en combinaties van dit alles.

Ook supervisors geven niet altijd het goede voorbeeld.

Er is een groot verschil tussen de cases die men inlevert in het kader van het verkrijgen van een bevoegdheid en de cases van alledag. Beter ware het dat de beoordelingscommissies de werkplek van een "aanvrager" bezoeken en ter plekke de dossierkast screenen op een vijftal verslagen. Helaas zal het zo ver niet komen want in dit geval wordt de privacy van de leerling en zijn ouders aangetast.

Literatuur:

-A. Evers, J.C. van Vliet-Mulder en C.J. Groot : Documentatie van test en testresearch in Nederland. Van Gorcum Assen/NIP Amsterdam 2000, 1476 pag, ISBN 9023236343 en ISBN 9023236351

-Psychologenadresboek 2000-2001, Van Gorcum Assen/NIP Amsterdam, 781 pag., ISBN 2323586 X.

Testmateriaal (Adres: Swets Test Publishers, postbus 820, 2160 SZ LISSE):

-Projectgroep WISC-RN: WISC-RN, Swets & Zeitlinger Lisse 1986.

-J.M. Uterwijk (Red.): WAIS-III-NL/V, Swets & Zeitlinger Lisse 2001.

Correspondentie: POBOS B.V.

Jos Haartmans
Halewijnstraat 4
6166 KJ Geleen
Telefoon: 046-4231786/0620035536
Telefax: 046-4231787